

MUSTAFA SÂTI BEY'E GÖRE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞANAL

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi, KAYSERİ
e-mail: sanalm@erciyes.edu.tr

Doç. Dr. Mustafa ÇELİKTEN

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, KAYSERİ
e-mail: celikten@erciyes.edu.tr

Özet

II Meşrutiyet döneminde yapmış olduğu öğretim ve yönetim görevleriyle Türk eğitim tarihi sayfalarında eşsiz bir yer edinen Mustafa Sâti Bey, yazmış olduğu eserlerde ve makalelerde eğitimci yönü gereği öğretmenlik mesleğinin nitelikleri ve bir öğretmende bulunması gereken temel özelliklerin neler olması yönündeki fikirlere geniş ölçüde yer vermeye çalışmıştır. Bu çalışmada da Mustafa Sâti Bey'in öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşlerine yer verilmeye çalışılmıştır. Mustafa Sâti Bey'in öğretmenlik mesleğinin özelliklerine ilişkin fikirlerinin bir kısmının günümüz eğitim sisteminde de hala geçerli olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Sâti Bey, öğretmen, öğretmenlik mesleği, öğretmenlik mesleğinin özellikleri

TEACHING PROFESSION ACCORDING TO MUSTAFA SÂTI

Abstract

In this study Mustafa Sati Bey 's ideas on teaching profession were analyzed. Mustafa Sati Bey, who has a unique position in the Turkish education history due to his teaching and administration struggles during the II Constitutional Period, dealt largely with the issues such as the characteristics of teaching profession and the qualities a teacher should have .in analyzing Mustafa Sati Bey's ideas on teaching profession, It is observed that some of his ideas on this issue are still! relevant for today 's education system.

Key Words: Mustafa Sati, teacher, teaching profession, characteristics of on teaching profession

1. Giriş

Eğitim sistemlerinin temel amacı o ülkenin nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve yurttaşlarına vatandaşlık eğitimini vermektir. Bunu gerçekleştirebilmek

için her eğitim sistemi, yetiştireceği insan modelini, sahip olduğu eğitim felsefesi ve insan gücü politikası ışığında saptayarak eğitim etkinliklerini bu amaca göre düzenlemektedir (Karagözoğlu, 2003,10-12). Temel toplumsal kurumlardan birisi olan eğitim, bütün toplumların temel sorunlarının başında yer almaktadır (Çelikten, Şanal, 2005,208). Bu temel sorunun ana öznesi de hiç kuşkusuz öğretmenlerdir (Battal, 2003, 13-14). Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin eğitim sistemimizin en temel taşlarından birisi olduğu görülecektir. Bir ülkenin kalkındırılmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleştirilmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında öğretmenler önemli görevler üstlenmişlerdir. Öğretmenler toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekillendiren sanatkârlardır. Bu sebeplerden dolayıdır ki öğretmenlik mesleği çok eskiden beri kutsal bir meslek olarak görülmüş, toplumda hep saygın bir yere sahip olmuştur (Özden (Editör),2002,9).

Öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerinin önemine inanan ve bu amaçla Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı kökenli pedagoji anlayışının temelilerinin atılmasında önemli roller üstlenen Mustafa Sâti Bey (Şanal, 2002,60-67;Altın, 2005,271-287), Osmanlı eğitiminin çağdaşlaşmasında, hem öğretim, yönetim görevleriyle hem de yazmış olduğu eserleri ve fikirleriyle önemli bir yer tutan şahısların başında gelmiştir (Şanal,2003,14-20;Başar, 2001,1-150). İşte bu çalışmada Mustafa Sâti Bey'in öğretmen ve öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşlerine yer verilmeye çalışılmıştır.

2. Sâti Bey'e Göre Bir Öğretmenlerde Bulunması Gereken Özellikler

Sâti Bey'e göre öğretmenler mutlaka *öğrenci merkezli bir öğretim faaliyeti*nde bulunmalıdırlar. Öğrencilerine öğretmeye çalıştıkları konuların onların öğrenme düzeylerine ve öğrenme kapasitelerine uygun olmasına dikkat etmelidirler. Bunu yapabilmeleri için de öğretmenlerin, öğrencilerini her yönü ile tanımaları şarttır. Öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenme düzeyleri ve kapasiteleri hakkında yeterli derecede bilgi' sahibi olabilmeleri için öncelikle Psikoloji, İlm-i Ahlak, İlm-i Hayat gibi ilimlerin eğitim ile olan ilişkileri ve eğitim ile ilgili bulguları hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmaları gerekmektedir. Bu üç ilmin öğretmenlere sağlayacağı faydaları Sâti Bey, şu şekilde dile getirmiştir:

"İlm-i hayat, mürebbilere, beden ve kuvvetlerinin hâl-i tabiiinin ne gibi surette tenemmî ve tecelli etmekte olduğunu, bu hal-i tabiiinin ne gibi esbâb tesiriyle tebeddül ettiğini ve edebileceğini öğretir; bu sebeple beden ve kuvvetlerinin ne surette terbiye edilebileceğinin tayinine medâr olur. İlm-i ruh, mürebbilere, ahvâl-i ruhiyenin-kâbiliyet-ı fikrîye, hissiye ve ahlâkiyenin hal-i tabiide ne suretle tecelli ve tenemmî etmekte olduğunu ve bu hal-i tabiiinin ne gibi esbab tesiriyle tebeddül ettiğini ve edebileceğini öğretir. Bu sebeple, fikrin ve ahlakın ne su-

retle terbiye edilebileceğinin tayinine medar olur. ilm-i ah-lâk, mürebbilere, hayır ve şerrin neden ibaret olduğunu, gaye-i hayatın neden ibaret olmak lazım geldiğini öğretir; bu suretle hangi ahvâl ve temâyülât-ı rûhaniyenin tâdil ve itfâsı hangi ahvâl ve temâyülât-ı rûhaniyenin takviye ve tenmiyesi lazım olduğunu daha kısa bir tabir ile terbiyede nasıl bir gâ-ye takip edilmek iktizâ ettiğini tayin ve irâeye medâr olur. Hülâsa bu üç ilim, fenn-i terbiye için pek kıymetkâr ve pek zarûrî birer esas, birer mehâz teşkil eder(Sâtı, 1325, 18-19)."

Sâtı Bey *öğretmenlerin Psikoloji ilmini bilmenin önemini bilmelerine daha çok önem vermiştir*. Psikoloji bilen bir öğretmenin öğrencilerini tanıması daha kolay olacaktır. Bu özellik, bir öğretmenin, öğrencilerinin farklı durumlarda ne tür tepkilerde bulunabileceklerini, bir konuyu hangi süreçlerinden geçerek öğrenmeye çalıştıklarını anlamasına imkân vermektedir. Bu nedenle aynı terbiye usulünün farklı çocuklar üzerinde ve muhtelif zamanlarda başka başka tesirler yapabileceği, bundan dolayı da öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetleri esnasında başarılı olabilmeleri için her çocuğun ahvâl-i rûhiyesi hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği sorunu, öğretmenlerin zihinlerinde devamlı olarak kendisine yer edinmelidir (Sâtı, 1325, 19-20). Günümüz eğitim anlayışı açısından bakıldığında öğrencileri tanımak demenin, her öğrenci hakkında olanaklar ölçüsünde bilişsel, sosyal, duygusal vb. alanlarda oldukça kapsamlı bilgi edinmek demek olduğu anlaşılacaktır. Öğretimde her bir öğrenciyi tanımak, öğrencilerin benzer davranışlarının gerisindeki nedenlerin anlaşılması açısından da önemlidir(Alıcıgüzel, 1979, 48-49). Eğitim amacıyla öğrenciyi tanımada şu iki yola başvurulmaktadır:

a- Öğrencinin içinde bulunduğu çağın psikolojik özelliklerini bilmek,

b- Öğrencinin kişisel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak. Günümüzde öğretmenler, öğrencilerinin kişisel özellikleri hakkında bilgi sahibi olabilmek amacıyla birtakım yöntem ve tekniklere başvurumaktadırlar. Gözlem, Problem Tarama Listesi, Vaka Kaydı ve Vaka İncelemesi, Soru Listesi, Ev Ziyaretleri, Sosyometri, Kimdir Bu Tekniği gibi bir takım teknik ve yöntemler bunların başında gelmektedir. Bu yöntem ve teknikler günümüzde rehber uzmanlar tarafından oldukça sık olarak kullanılmaktadır.

Sâtı Bey gibi öğretmenlerin Psikoloji ilmi konusunda bilgi sahibi olmaları gerektiği konusunda görüş ileri süren bir diğer eğitimci ve yazar da Halide Edib Adıvar'dır (Şanal,Güçlü,2005,148). Halide Edib Adıvar, Türk okuru için milli edebiyat akımı içinde iyi bilinen bir yazar ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın Halide Onbaşı'sı'dır (Durakbaşı, 2000,148). Halide Edib'e göre bir öğretmenin Psikoloji bilmesi, o öğretmene şu faydaları sağlamaktadır:

a- Öğretmene bilgisini tatbik edeceği sahayı daha iyi tanmasına fırsat

sağlar,

b- Öğretmenin kendisine olan özgüveninin daha da artmasını sağlar,

c- Öğretmenin ilmi açıdan gelişiminin olumlu yönde olmasını sağlar(Halide Edib, 1327,44).

Sâtı Bey, *öğretmenlerden her öğrencinin öğrenme düzeylerinin birbirlerinden farklı olduğu için, bu özelliğin öğretim faaliyeti esnasında mutlaka dikkate alınmasını talep etmiştir*. Birinin kolay bir biçimde öğrendiği bir şeyi diğeri öğrenmekte zorlanabilmektedir(Sâtı,1325,140-141). Bunun için öğretmenler, derslerini anlatırlarken bir veya birkaç öğrencinin öğrenme düzeyine göre değil genelin öğrenme düzeyine hitap edecek bir tarzda derslerini anlatmalıdırlar. Yani her öğrencinin kendilerine anlatılan meseleleri en azami düzeyde anlamalarına çalışmalıdırlar. Öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde bu husus ile ilgili olarak nelere dikkat etmeleri ve bazı derslerin öğretiminde nasıl bir yöntem takip etmeleri gerektiği ile ilgili olarak Sâtı Bey'in kendi ifadesi şu şekildedir:

"Dersin zihne tesirini çoğaltmak ve bu suretle hıfzını kolaylatmak için ayani olmasını temine çalışmalı-yani o derse aid şeyleri tarif ile iktifâ etmeyerek aynen irâe etmeli;- çocuklara merak vermeye onların nazar-ı dikkatlerini celbeylemeye cihet eylemeli; zihinde hıfzedilmesi istenen isimleri, kelimeleri, kâideleri söylerken-nazar-ı dikkati celbedecek bir surette-tekrar etmeli; her derste geçen dersi hulâsaten tekrar etmeli, arada sırada umumi bir tekrar dahi yapmalı; ezberlenecek şeyleri iyice anlatarak onların aksâm-ı muhtelifesini birbirine ve heyet-i umûmiyesini zihindeki malumata rabta çalışmalı; lisan dersinde kuru kuruya bir silsile-i kelimât, coğrafya dersinde rabitasız bir cümle-i esâmi ezberletmeye çalışmak usullerini terk etmeli; kelimeleri ezberletmek için cümleler teşkil edip onları malum kelimelere bağlamak, coğrafya isimlerini ezberletmek için de mufassal ve müessîr tasvirler yapıp bunları zihnin malumat-ı sabikasına rabtetmek suretiyle hıfzı teshîl etmeli; elifbada hece teşkil etmek için bütün harflerin ezberlenmesini beklememeli, her birkaç harfî öğrettikçe onlarla heceler teşkil eylemelidir. Her dersin mebâhis-i muhtelifesini hıfzı teshil edecek bir tarzda tertib ve tanzim etmeli; muhtelif derslerin bile birbirine irtibat ve muavenetini temin etmeli, birindeki malumatın diğesindeki bazı malumatı tekrar veya ihtar etmesini-ve derslerin mürtebîten (bağlantılı) ve müteâvinen (ilgili) ilerlemesini-bu esası mühim olarak kabul ve takip eylemeli; dersleri çok uzatmamalı, havanın tecdidine fevkalade itina etmeli; velhasıl çocuklara ders belletmek için yalnız nasihat, mücazat ve mükafat gibi vesait müracaatla iktifa etmeyip teshil-i hıfz vesaitini de hazırlamalıdır (Sâtı:1325,144-145)."

Ayrıca öğretmenler, *öğrencilerine yeni şeyler öğretirken onların geçmiş yaşantılarından, tecrübelerinden, çevrelerinde olup biten olaylardan da yararlanmalıdırlar*. Çünkü çocuklar yeni öğrendikleri mevzuları eski öğrendikleri ile bağ-

lantı kurarak ve eski öğrenmiş oldukları mevzuların üzerine bina ederek öğrenmeye yatkındırlar. Kısacası öğretmenler, öğrencilerinin yeni öğrendikleri bilgi ve becerilerle geçmişte öğrenmiş oldukları bilgi ve beceriler arasında bir bağlantı kurarak bunu yeni yaşantılara ve öğrenmelere transfer edebilmelerine yardımcı olmalıdırlar (Sâti,1325,158–159). Çocuklara her ne öğretilecekse, önce onun bildiği şeylerden başlanması gerekir" düşüncesi günümüz eğitimcileri tarafından da kabul edilen genel geçer bir düşünce olmuştur. Çünkü çocuk yeni öğrendiği konular eski öğrendiği konularla ilişkilendirerek, bunları birbirine bağlayarak öğrenir, fazla kuramsal açıklamalardan hoşlanmaz. Bu nedenle çocuklara öğretilecek şeyler, bilinenlerden bilinmeyenlere doğru düzenli bir sıra izlenerek bir merdivenin basamaklarından çıkar gibi, basamak basamak öğretilmelidir. Yine çocukların ilgisi yakından-uzağa doğrudur. Bu nedenle çocuklara öğretilecek her konuda "yakından-uzağa" doğru gidilmelidir. Böyle yapılacak bir öğretim daha sağlam ve etkili olacaktır (Binbaşoğlu, 1994,23).

Sâti Bey'e göre *öğretmenlerin, çocukların günlük yaşamda aşına oldukları ve daha önceden bildikleri şeyleri rahatlıkla ve kolayca öğrendiklerini bilmeleri gerekmektedir*. Çok işitilen ve yaşamda çok kullanılan şeylerin öğrenilmesi kolay olduğu gibi unutulması da zordur. Uzun müddet kullanılmayan bilgilerin zamanla unutulması daha kolaydır. Manaca ve şekilce birbirine benzeyen materyallerin ve şekillerin çocuklar tarafından öğrenilmesi kolay olacağı gibi bunların uzun süre zihinde tutulması da kolay olacaktır (Sâti,1325,143-144). Sâti Bey, çocukların hangi durumlarda öğrenme güçlükleri yaşayacaklarını şu sözleri ile dile getirmiştir:

"Sabahleyin zihnin müsterih olduğu zaman hıfz, akşamleyin zihnin yorulduğu zamandakine nispetle daha kolaydır; ders haddinden ziyade uzadığı-ve bu sebeple zihnin yorulup dikkatin azaldığı-vakit, çocuklar söylenen şeyleri anlamakta da hıfz etmekte de daha ziyade müşkülât çekerler. Tütün ve meşrubât-ı külliye, inhimâkât-i nefsâniye dahî hafızayı azaltır; nihayet, havanın bozulması, hâmez-i karbonla meşbû bir hale gelmesi o hava içinde yaşamakta olanların kâbiliyet-i hıfzıyesini tenkîs eder(Sâti,1325,144)."

Sâti Bey'e göre *öğretmenlerin çocukların öğrenme yeteneklerinin ve becerilerinin gelişiminde dikkat etmeleri gereken diğer bir husus da, öğrencilerin öğrenmiş oldukları şeyleri ne derecede ve nasıl öğrendiklerinin tespit edilmesi meselesidir*. Bunun için öğretmenler, öğrencilerini bir mevzu üzerine etraflıca düşünmeye alıştırmalıdırlar. Daha sonra o konu ile ilgili olarak her bir öğrencinin neler düşündüğünü yüksek sesle anlatmalarını istemelidirler. Diğer bir yol ise derste öğrenilecek konuları doğrudan doğruya kendilerinin anlatması yerine soru-cevap yöntemi gibi çeşitli öğretim yöntemlerini kullanarak bizzat öğrencilerin kendilerine buldurulması yoludur. Bu sayede öğretmenler, hem öğrencilerin aktif bir şekilde derslere birden fazla duyu organları ile katılımını sağlamış olacaklar hem de öğrencilerin neyi öğrenirlerken zorlandıklarını neyi kolay öğrendiklerini gözleme fırsatını da elde edeceklerdir(Sâti,1328,207-208). Günümüz eğitim anlayışının bir gereği

olarak da öğrencilerin derse etkin katılımı sağlamak için öğretmenin katılımcı öğretim yöntem ve tekniklerini iyi bilmesi, sınıfta öğrencileri düşünmeye, öğrenmeye teşvik edecek sorular sorabilmesi gerekmektedir (Erden, 1999,46). Eğer anlatılacak bir konu özelliği gereği anlatım yöntemini ya da öğretmenin daha etkin olmasını gerektiren başka yöntemleri gerektirse de öğretmen, bir şekilde öğrencilerin derse aktif olarak katılımını sağlamaya çalışmalıdır. Çünkü öğrencilerin katılımının sağlandığı öğretim yöntemlerinde başarının arttığı eğitimciler tarafından genel olarak kabul edilen bir uygulamadır. Kuşkusuz bazı öğrenciler bireysel farklılıklardan, yetişme tarzlarından ya da o bölgede hâkim olan kültürleri gereği pek konuşmak, derse katılmak istemeyebilirler. Bu durumda öğretmen öğrencileri rencide etmeden, arkadaşları arasında küçük düşürmeden derse katılımını sağlamalıdır. Ayrıca öğretmen, derse katılımı olan öğrencileri de sözle, notla vb. şekillerde ödüllendirmelidir.

Sâtı Bey'in öğretmenlerden bir dersin öğretimi esnasında yararlanmalarını istediği soru-cevap metodu, eğitim tarihi süreci içerisinde en çok kullanılan öğretim metotlarından birisi olma niteliğini de taşımaktadır.

Eğitim kavramında meydana gelen değişmelere rağmen bu öğretim metodunun önemini günümüzde de koruduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü soru-cevap metodu, hem öğrencileri kontrolde hem de öğrenmenin gerçekleşmesinde iyi bir araç rolünü üstlenmektedir. Soru-cevap metodundan, öğretim faaliyetlerinde özellikle şu yönlerden yararlanılmaktadır:

- 1- Yeni bir bilginin öğretilmesinde,
- 2- Herhangi bir kimsenin bir konudaki bilgisini yoklamada ve değerlendirmede,
- 3- Düşünme yeteneğini geliştirmede,
- 4- Öğrenciyi öğrenmeye güdülemede,
- 5- Alıştırma ve uygulamalar sırasında,
- 6- Öğrencilerin konuları yorumlamasına yardım etmede,
- 7- Dikkati toplamada ve önemli noktalara dikkat çekmede,
- 8- Sebep-sonuç arasındaki ilişkiyi göstermede,
- 9- Öğrencilerin ilgilerini tanımada,
- 10- Özetlemeye yer vermede,
- 11- İfade gücünün geliştirilmesinde,
- 12- Öğrencinin düşünce tarzını anlamada,
- 13- Uyuşma ve uyuşmazlığı göstermede,
- 14- Teşhiste,
- 15- Öğrencilerin konularını planlamalarına yardımda,
- 16- Öğrencilerle ilişki kurmada.

Sâtı Bey'e göre öğrencilere ders faaliyeti esnasında öğretilecek olan bilgilerin onların öğrenme ve anlama düzeylerine uygun olması meselesi bir öğretmenin eğitim-öğretim faaliyeti esnasında dikkat etmesi gereken önemli unsurlardan bir tanesidir. Öğretimin ilk kademesinden itibaren öğretmenler, kolaydan-zora

doğru giden bir öğretim metodu ile anlatacakları konuları basitten karmaşığa, somuttan-soyuta doğru bir çizgide anlatmalıdırlar. Nasıl ki bir çocuğun çıkabileceği merdivenlerin basamakları onun bacağına kuvvetine ve boyuna göre değişirse, eğitim-öğretim faaliyeti esnasında kendisine öğretilmeye çalışılan mevzuları anlaması da, zihinsel gelişim düzeyi ile öğrenme düzeyine uygunluğu derecesine bağlıdır (Sâti,1326,200). Bu nedenle öğretmenler ders esnasında çocuklarca henüz anlamı tam olarak bilinmeyen kelimeleri kullanmamaya dikkat etmelidirler. Eğer bu tür kelime veya kelimeler kullanmak zorunda kalırlarsa, öncelikle bu kelimelerin anlamını açıklamalı daha sonra kullanmalıdırlar. Sâti Bey, yukarıda anlatılmaya çalışılan görüşlerini, şu mizahi örneği vererek açıklamıştır:

"Herkes bazı yemeklerin çocuklar tarafından hazım ve temsil edilemeyeceğini bilir. Onun için hiç kimse çocukları büyükler gibi beslemeye çalışmaz. Çocuklara verilecek derslerde-fikrî gıdalarda dahi böyle yapmak lazım gelir. Bu esasen dişi çıkmamış bir çocuğa pırlola yedirmeye benzer (Sâti,1326,200)" .

Sâti Bey'e göre öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde dikkat edecekleri diğer bir husus ise çocuklarda muhakeme yeteneğinin geliştirilmesidir. Bu yeteneğin geliştirilmesi için öğretmenler, öğrencilerini çeşitli konular üzerinde düşündürmeli ve o konu ile ilgili olarak neler düşündüklerini yüksek sesle anlatmalarını istemelidirler. Derste anlatacakları konuları doğrudan kendileri anlatmalarını yerine soru-cevap yöntemini kullanarak öğrencilerin kendilerine buldurmaya çalışmalıdırlar. Öğretmen tarafından anlatılan konuların öğrenciler tarafından pasif bir şekilde dinlenilmesi ve bir kitapta yazılı şeylerin sadece okuyarak öğrenilmesi çabası, muhakemenin gelişimi üzerinde etkili olmamaktadır. Öğrencinin pasif bir dinleyici olarak katıldığı dersler, onları kendi kendilerine düşünmeye sevk etmez, sadece öğretmenin o anda anlatmaya çalıştığı hususları anlamaya, öğretmenin anlattıklarını taklit ve tekrar etmeye sevk etmektedir. Bu durum aynı yürümeyi yeni öğrenen bir çocuğa kucakta taşınarak yürümenin öğretilmeye çalışılmasına benzetmektedir (Şanal,2003,20). Sadece kitaptan öğrenilen bilgiler ile yetinmek de muhakeme yapabilme yeteneğinin gelişmesine pek fazla tesir yapamaz. Burada önemli olan şey, öğrenilen her bilginin mümkün olduğu kadar pratikte uygulanması ve yapılan uygulamaların eksik ve fazla yönleri hakkında yapılan yorumların dinlenilmesi gereği (Sâti,1328,207-208) ile dersin öğrencilerin ilgi ve merakını uyandıracak bir biçimde işlenmesine dikkat edilmesi gereğidir (Sâti,1328, 238-241). Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi bireylerde muhakeme yeteneğinin gelişmesi ile birlikte onlarda, gördüklerini, incelediklerini, yaşadıklarını, duyduklarını zihinlerinde canlandırdıklarını, okuduklarını ve düşündüklerini söz veya yazı ile doğru, amaca uygun ve güzel bir biçimde anlatma yeteneği de gelişmektedir (Kemertaş,1997,53).

Sâti Bey, "*öğretmenleri "ordu"ya benzetmiş ve bu fikri ile de eğitim tarihimizin sayfalarında bir ilk olmayı başarmıştır* (Akyüz, 1999,264).Sâti Bey'in öğretmenleri orduya benzetmesi ve bu düşüncesini her fırsatta öğrencilerine hatırlat-

ması; öğretmenleri dayanışma halinde ve topluca hareket eder görme isteğinden ileri gelmekteydi (Akyüz, 1978,80). Sâti Bey, bu konudaki düşüncesini şu sözleri ile ifade etmiştir:

"...Bu itibâr ile vazifeniz bir ordunun vazifesine benzer; harici ve maddi düşmanlara değil dahili ve manevi düşmanlara karşı harp ile mükellef! ..bir ordu ki düşmanların en kavi en muhaliki (öldürücü) olan "cehalet"i imha ile muvazzaf!... Askeri ordularımız, mazide büyük muvaffakiyetler, muzafferiyetler istihsal elde ettiler; son iki sene zarfında kişver-i hürriyet meşrutiyeti feth ettiler. Şimdi artık muzafferiyet ve fütûhat sırası muallimler ordusuna gelmiştir (Sâti, 1326-B, 193)..."

3. Sonuç

Meşrutiyet döneminde Batı Pedagojisinin temellerine dayanan ilmî nitelikli yeni eğitim anlayışının Türkiye'de yerleşmesinde rolü olan eğitimcilerin başında gelen Mustafa Sâti Bey, yazmış olduğu eserlerde öğretmenlik mesleğinin temel özellikleri hakkında fikirler ile sürmüştür. Bu fikirleri ile günümüz eğitim anlayışında da temel geçerliliğini koruyan uygulamalarının fikri mimarlarından birisi olmayı başarmış, günümüzde öğretmenlik mesleğinin profesyonel bir meslek dalı haline gelmesinde önemli roller üstlenmiştir. Öğretmenlerden öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına sahip olmalarını istemiş, bu amaçla da öğrencileri bütün yönleri ile tanımalarının gerekliliği üzerinde durmuştur. Öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde başarılı olabilmeleri için Psikoloji ilmi hakkında yeterli donanıma sahip olmalarını şart koşmuş, Psikoloji bilmeyen bir kimsenin öğretmenlik mesleğini layıkıyla yapamayacağını savunmuştur. Öğretmenlerden öğretim faaliyeti esnasında anlatacakları konuları bilinenden-bilinmeyene, yakından uzağa, somuttan-soyuta öğretim ilkelerine uygun gelecek bir biçimde anlatmalarını isteyerek günümüz eğitim anlayışında da geçerli olan bir öğretim ilkesinin önemini vurgulamaya çalışmıştır. Onun öğretmenlik mesleğinin özellikleri ile ilgili olarak ileri sürmüş olduğu fikirlerin günümüzde de genel geçerliliğini koruduğu dikkate değer bir durumdur.

KAYNAKLAR

- Alıcıgüzel, İ.(1979). *İlk ve Orta Dereceli Okul/arda Öğretim*, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul.
- Altın, H.(2005). "Osmanlı Eğitimcisi Mustafa Sâti Bey ve Öğretmen Yetiştirme Hakkındaki Görüş ve Faaliyetleri", *Türk Kültürü*, Sayı:509-510, Yıl: XLIII, s.271-287.
- Akyüz, Y.(1999). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*, Alfa yayınları, 7.Baskı, İstanbul, Mart.
- Akyüz, Y .(1978). *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)*, Ankara.
- Battal, N. (2003). Cumhuriyet Üniversitesi'nin Açılışında Yaptığı Konuşma, *Eğitimde Yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu*, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi Sivas, 13-14.
- Başar, H.(2001). *Sâti Bey'in Eğitim İle İlgili Görüşleri*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sos.Bil.Enst., Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Binbaşıoğlu, C.(1994).*Genel Öğretim Bilgisi*, Kadioğlu Matbaası,Ankara.
- Çelikten, M.-Şanal M.(2005). "Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-238.
- Durakbaşı, A.(2000). *Halide Edib, Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İletişim yayınları, I. Baskı, İstanbul
- Erden, M. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Alkım Yayınları.
- Halide Edib (1327). *Usul-i Tâlim ve Terbiye*, Tanin Matbaası, İstanbul.
- Karagözoğlu, G. (2003). "Eğitim Sistemimizde Öğretmen Yetiştirme Politikamıza Genel Bir Bakış", *Eğitimde Yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu*, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi, 10-12.
- Kemertaş, İ.(1997). *Uygulamalı Genel Öğretim Yöntemleri*, Birsen yayınevi, İstanbul.
- Özden, Y. (Editör) (2002). *Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği*, PegemA yayıncılık, Ankara 2002.
- Sâti (1325). *Fenn-i Terbiye, Birinci Cilt*, Kitaphane-i Askeri, İstanbul
- Sâti (1328). *Fenn-i Terbiye, İkinci Cilt*, Kitaphane-i Askeri, İstanbul
- Sâti(1326). "Usûl-i Tedrisin Kâvâid-i Esasiyesi", *Tedrisat-ı İbtidâiye Mecmuası*, 6, 198207.

- Sâtı(1326-B). "Dârümuallimin Mesleği ", *Tedrisat-ı İbtidâiye Mecmuası*, 6, 193.
- Şanal, M.,Güçlü,M.(2005). "Yenileşme Dönemi Eğitimcilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 137-154.
- Şanal,M.(2002). "Mustafa Sâtı Bey (Sâtı EI-Husri) (1880-1968), Hayatı ve Türk Eğitim Tarihi İçersindeki Yeri", *Milli Eğitim*, 153-154,60-67
- Şanal,M.(2003). "Mustafa Sâtı Bey'in Bazı Derslerin Özel Öğretim Yöntemlerine İlişkin Görüşleri", *Çağdaş Eğitim*, 301, 14-20.